

Мр МИЛАН КОРАЋ

**ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ НАРОДНОГ ФРОНТА У БЕОГРАДУ
1945 — 1947. ГОДИНЕ**

НАРОДНИ ФРОНТ БЕОГРАДА 1947 — 1953*

После победоносно окончаног рата, проглашења републике у Југославији и уставног конституисања федералне Југославије (1946. године) дошло је до изградње снажног централистичког система управљања. Успостављање централистичког система мотивисано је жељом за убрзаном индустријализацијом и тадашњим мишљењем да се тиме ударе темељи социјалистичкој изградњи. Велике друштвене промене извршене су већ у периоду обнове конфискацијом, национализацијом, аграрном реформом и колонизацијом.

Народни фронт је у том периоду одиграо значајну улогу, представљајући најширу политичку основу КПЈ, која је преко њега објављивала и сироводила своју политичку платформу.

НАРОДНИ ФРОНТ БЕОГРАДА 1944. — 1945.

Први кораци у ослобођеном граду, успостављање органа власти и стварање масовних политичких организација као што је био Народни фронт, привлачили су пажњу историчара. Најдетаљније је реконструисан период 1944—1945. године. Ослобођење града, организовање живота у њему, обнова, рашчишћавање рушевина, успостављање саобраћаја, проблеми снабдевања, оснивање народних одбора, одбора ЈНОФ, активност Команде града били су знаци да се живот потпуно враћа, да расте политичка активност и да се проблеми решавају онако како је то у том тренутку било могућно.

За обнављање разних институција у Београду био је важан долазак групе руководиоца који су 18. (19) октобра 1944. формирали Месни комитет. Њих је у Београд послао Покрајински комитет КПЈ за Србију.¹ Антифашистичке групе грађана, присталица народноослободилачког покрета, учествовале су у ослобођењу града, а

* Овај прилог је део рукописа магистралног рада сарадника Института за историју радничког покрета Србије покојног Милана Кораћа — Редакција.

¹ ИАБ, фонд Градског комитета КПС, Београда, Прв месн послератна конференција партијске организације Београда, 4. II 1945, Грга Јанкес, Организациони извештај; Ј. Марјановић, »Београд«, Београд, 1964, стр. 347; О проблему датума формирања Месног комитета види Б. Петрановић, Обновљени СКОЈ у политичком систему Београда (октобар 1944-новембар 1945), Зборник радова о студентском и омладинском, револуционарном покрету на Београдском универзитету, Београд, 1970, стр. 258, напомена бр. 2.

најбољи активисти међу њима изабрани су за чланове ЈНОФ.² Према одлуци Главног народноослободилачког одбора Србије, именован је Извршни народноослободилачки одбор Београда 26. октобра 1944. године.³ Сутрадан је Одбор ЈНОФ објавио проглас грађанима Београда, у то време са актуелном и неопходном паролом »Све за фронт — све за победу«. Апелује се на грађане да се одазову позиву за одлазак у војску, да отварају радионице и трговине и да се јаве на своја радна места.⁴ После градског одбора формиран су рејонски одбори Фронта, па онда улични одбори. Истовремено се формирају раднички одбори Фронта по фабрикама и установама, а у складу са тим формирају се посебни рејонски и градски раднички одбори Фронта. Виши форуми су образовани посредством избора.

На конференцији одржаној на Коларчевом универзитету, уз присуство представника из свих београдских рејона, фабрика и радионица, изабрана су 53 члана градског радничког одбора ЈНОФ. Од тога је двадесет чланова сачињавало ужи одбор, а тридесет три члана пленум.⁵ Градски раднички одбор Фронта обухватио је све запослене преко својих рејонских и основних одбора у предузећима и установама. Једно од најважнијих питања о коме су ови раднички одбори Фронта дискутовали је проблем формирања јединствених синдиката. О том питању је разговарано на првој седници Градског радничког одбора ЈНОФ, одржаној 27. децембра 1944. године.⁶

Убрзо је следила велика припремна акција за формирање синдиката. На тргу Славија (данас Трг Димитрија Туцовића) одржан је 31. децембра 1944. велики збор радника, приватних намештеника, комуналних и државних чиновника који су образовали Акциони одбор за формирање Јединствених синдиката Југославије. Та се иницијатива преко радничких одбора ЈНОФ даље ширила, па су акционе одборе за стварање синдиката, током јануара и фебруара 1945. године, формирали металци, дрводељци, учитељи, бродарци и железничари. Значајан корак на том путу било је одржавање Прве општеземаљске конференције Јединствених синдиката радника и намештеника Југославије, на којој је изабран Главни одбор, а за председника Ђуро Салај.⁷

Градски одбор Фронта састојао се од тринаест рејонских одбора, док је Градски раднички одбор Фронта имао десет рејонских радничких одбора. Укупно је било 650 основних одбора Фронта, уличних, фабричких и одбора по установама. У тим одборима, на разним дужностима, било је 4.000 активиста.

У исто време АФЖ, формиран 29. X 1944, имао је четрнаест рејонских одбора (800 активисткиња), а обухватао је око 25.000 жена.

² ИАБ, фонд Градског комитета КПС Београда, Прва месна послератна конференција партијске организације Београда, 4. II 1945, Грка Јанкес Организациони извештај.

³ Исто, као напомена бр. 1, стр. 260.

⁴ Проглас су потписали др Синиша Станковић, Вучко Ивковић, Михаило Ратковић и Драгослав Мутаповић.

⁵ Конференција је одржана 10. децембра 1944. године, В. Ђирковић, Београд, 20. октобра 1944 — 31. децембра 1945. године, ГГБ, Београд, 1974, књ. XXI, стр. 119-175.

⁶ Исто.

⁷ Јединствени синдикати радника и намештеника Југославије образовани су на Земаљској конференцији 23. I 1945. године. Ј. Марјановић, »Београд«, Београд, 1964, стр. 362.

У Београду је било око 60.000 чланова ЈНОФ.⁸

Какав је значај у послератним данима придаван активности фронтовске организације, најбоље се може видети по широком спектру њеног деловања. У првим данима после ослобођења њена је ангажованост била веома велика. Преко радника и других запослених постепено су организована предузећа и почињала је производња. Послова је било много, и на радном месту и на рашчишћавању рушевина. У то време обнављају рад социјалне, здравствене и административне установе. У току новембра и децембра основано је више одбора Јединственог наордноослободилачког фронта у разним установама и удружењима (ПТТ Београда, Министарство пољопривреде, Повереништво трговине, Министарство привреде, Удружење инжењера, архитеката и техничара, београдских учитеља, »Политике«, Радио-Београда и Танјуга).⁹

Најважнији задатак после ослобођења града био је организовати помоћ јединицама на Сремском фронту. Један део грађана се добровољно јавио у војску, док је Команда града спровела мобилизацију шеснаест годишња.¹⁰

Организована су такмичења у облику ударних недеља, за време којих је чишћен град, прикупљани прилози за рањенике и војску: завојни материјал, лекови, топла одећа, скије; вршио се упис добровољних давалаца крви, организовало збрињавање сиромашне и безпризорне деце. Позив на такмичење у првој ударној недељи (4—10. XII 1944.) учутио је Осми рејон ЈНОФ, што су прихватили сви остали рејони. У оквиру такмичења, па и после њега, организације АФЖ су прогласиле ударни месец плетења за борце на фронту.¹¹ Ударну недељу припремили су технички одбори ЈНОФ, састављени у Осмом рејону од по два члана из одбора блокова и одбора свих предузећа и установа за чишћење улица и рушевина. На рад су одлазили масовно сви грађани, од пензионера до малолетника, без обзира на занимање.¹²

У појединим деловима града одбори Фронта преузимали су послове народноослободилачких одбора, вршили су дописе, издавали наређења. У извесном смислу су постали органи власти, уместо да одржавају везу између власти и становништва.

Осим активности рејонских одбора Фронта привлачи пажњу рад секретаријата фабричких одбора Фронта, који су се често претварали у управе предузећа. Ова делатност одбора Фронта оцењена је на првој послератној градској партијској конференцији као позитивна само у првим тренуцима после ослобођења, када је требало организовати органе народноослободилачких одбора и покренути

⁸ ИАБ, фонд Градског комитета КПС Београда, Грґа Јанкес, Организациони извештај.

⁹ В. Ђирковић, Београд 20. октобар 1944 — 31. децембар 1945. године, ГГБ, Београд, 1974, књ. XXI, стр. 119-175.

¹⁰ Б. Петрановић, Обновљени СКОЈ у политичком систему Београда (октобар 1944 — новембар 1945), Зборник радова о студенском и омладинском револуционарном покрету на Београдско муниверзитету, Београд, 1970, стр. 260.

¹¹ ИАБ, Грдаска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, кут. 1, свежањ 2, фасц. 1, Извештај одбора ЈНОФ VIII одељка за децембар 1944. године.

¹² Б. Петрановић, Обнова у Београду 1944-1945. године, ГГБ, Београд, 1970, књ. XVII, стр. 165-199, на стр. 175.

производњу. После формирања синдиката престала је потреба за постојањем рејонских радничких одбора Фронта, као и Градског радничког одбора. Одбори Фронта у предузећима и установама су задржани, али су непосредно везани за рејонске одборе организоване по територијалном принципу.

Скупштина ЈНОФ града Београда, одржана на Коларчевом народном универзитету, разматрала је дотадашњи рад своје организације. Било је присутно 1.200 делегата одбора Фронта из предузећа, установа и рејона. Изабран је нови извршни одбор, чији је председник био Кирило Савић, потпредседници Павле Павловић и Сретен Стојановић и секретар Драгослав Мутаповић.¹³

Осим сталне помоћи Сремском фронту, било је организовано и прикупљање помоћи за настрадале крајеве. Сабирна акција за помоћ борцима и рањеницима организована је од 10—25. фебруара 1945. године,¹⁴ У прикупљању помоћи за пострадале крајеве активно је учествовала омладинска организација, Народни фронт и АФЖ. Грађани су се одрицали једнодневног следовања, радници својих надица, а прикупљен је и приход од приредаба.¹⁵

У Београду су формиран ради батальони од грађана који нису били на фронту. Постојао је Централни радни батальон и радни батальони по рејонима. Највише се радило на железничком мосту преко Саве (дневно 400 људи) и на Панчевачком мосту. Њихова обнова је имала велики значај ради што бржег успостављања саобраћаја. У радне батальоне углавном су били мобилисани мушкарци од 29 до 40 година. Политичке организације пропагирале су тај начин рада. Један део учесника сматрао је да је тај рад неопходан и патриотски, док је за друге представљао велики терет. Радило се, практично, цео дан, од 8 ујутру до 6 сати увече.

После завршене обнове неких важних објеката опала је дисциплина у радним батальонима. Томе су допринели јака зима, тежак физички рад и, у извесној мери, пропаганда поражених снага. Извештан број жена је такође учествовао у овим радовима, али је Извршни одбор Народног одбора Београда већ 26. јануара 1945. забрањено мобилисање женске радне снаге, осим уз посебно одобрење.^{15а}

На конференцији Извршног одбора Градског одбора ЈНОФ од 7. марта 1945. донет је закључак да се народним одборима предложи продужење праксе права првенства приликом деобе помоћи породицама учесника у радним акцијама. Од 1. априла 1945. ИОНО је укинуо обавезан рад и радне батальоне јер је живот у граду био донекле нормализован.¹⁶ У каснијем периоду више је коришћена плаћена радна снага, али се истовремено организују и значајне добровољне радне акције. Извршни одбор НО Београда, на подстицај Министарства социјалне политике, покренуо је акцију прикупљања одеће, рубља, обуће, постељине за потребе људи који се враћају из

¹³ ИАБ, Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, кут. 1, фасц. 2, свежањ 3, спискови чланова одбора ЈНОФ.

¹⁴ В. Ђирковић, Београд 20. октобар 1944 — 31. децембар 1945. године, ГГБ, Београд, 1974, књ. XXI, стр. 119-175.

¹⁵ ИАБ, Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, кут. 1, фасц. 2, свежањ 11, разне сабирне и друге акције ЈНОФ Београда.

^{15а} Б. Петрановић, Обнова у Београду 1944-1945. године, ГГБ, Београд, 1970, књ. XVII, стр. 176.

¹⁶ Б. Петрановић, Обнова партијске организације и успостављање органа власти, Историја Београда, Београд, 1974, књ. 3, стр. 565.

заробљеништва. Ова акција је спровођена уз помоћ масовних организација, а прикупљене ствари су биле смештене у Централни магацин. Првом дочеку заробљеника, 22. марта 1945, присуствовало је више од 150.000 грађана.¹⁷

13. и 14. јануара 1945. године одржане су велике демонстрације поводом одбијања краља Петра II да именује Намесништво.¹⁸ Истовремено, то је била подршка новом покрету и израз незадовољства због поступака монарха.

Свечано је обележена годишњица 27. марта и закључење уговора са СССР-ом о пријатељству и узајамној помоћи, 11. априла 1945. године.¹⁹ На митингу поводом капитулације Немачке, 9. маја 1945., на Тргу Републике одржао је говор председник Извршног одбора ЈНОФ Кирило Савић.²⁰ Сви митинзи и манифестације били су израз одређеног политичког става грађана Београда.

Снабдевање града представљало је велики проблем за државне органе и грађане. Повремено ИНО Београда позивао је на своје седнице представнике Градског одбора ЈНОФ, АФЖ, УСАОС, појединих рејонских одбора и синдиката.²¹ Такав начин рада пружао је могућност за боље упознавање са проблемима снабдевања у граду, допуштао је увид у мере одбора за отклањање тешкоћа, пружао представницима масовних организација могућност да дају своје предлоге и, истовремено, да пренесу објасне и популаришу донете мере међу својим чланством залажући се за њихово спровођење.

На иницијативу III рејона покренуте су у априлу 1945. масовне акције против црноберзијанаца и шпекуланата.²² Ову акцију пратиле су оштре законске мере против шпекулације. Заплењена роба се делила сиромашним грађанима. Истовремено је у априлу извршена замена новца (20 — 30. априла!)²³

У међувремену је на седници Извршног одбора НО Београда, 25. априла, извршена нова организација рејона. Територија некадашњих четрнаест рејона је подељена тако да је добијено седам удвостручених јединица.²⁴

Београд је био седиште свих централних државних органа и руководећих тела масовних организација.

¹⁷ Ј. Марјановић, »Београд«, Београд, 1964, стр. 357.

¹⁸ На митингу су говорили Радоје Дакић, Милош Московљевић, Васо Ђубриловић и Рато Дугоњић. Као напомена бр. 16, стр. 572.

¹⁹ Исто.

²⁰ В. Ђирковић, Београд, 20. октобар 1944 — 31. децембар 1945. године, ГГБ, Београд, 1974, књ. XXI, стр. 150, 151.

²¹ ИАБ, Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, кут. 1, фасц. 2, свежањ 1, ИО ЈНОФ, док. бр. 181, 11. маја 1945.

²² В. Ђирковић, Београд 20. октобар 1944 — 31. децембар 1945. године, ГГБ, Београд, 1974, књ. XXI, стр. 147.

²³ В. Петрановић, Обнова у Београду 1944-1945. године, ГГБ, Београд, 1970, књ. XVII, стр. 186.

²⁴ Уместо дотадашњих 14 реона, територија је подељена на седам. Први реон обухватио је територију другог и трећег реона; Други реон обухватио је територију четвртог и пето греона; Трећи реон обухватио је територију првог, деветог и десето греона; Четврти реон обухватио је територију осмог и део седмог реона; Пети реон обухватио је територију једанаестог и преостали део седмог реона и део територије деветог реона. Шести реон обухватио је територију шестог и дотадашњу територију Бањице. Седми реон образован је спајањем територија дванаестог и четрнаестог реона. В. Ђирковић, Београд 20. октобар 1944 — 31. децембар 1945. године, ГГБ, Београд, 1974, књ. XXI, стр. 148.

Током јула врше се припреме за одржавање Првог конгреса Народног фронта Југославије и говори се о његовом значају. Претконгресне припреме се користе за учвршћење организације. Чланови Фронта у Београду бирали су 14 представника за конгрес па је одлучено да сваки рејон изабере по два делегата. Избори су спроведени на рејонским конференцијама (2. августа),²⁵ на којима је по 300 делегата уличних, фабричких и других одбора ЈНОФ бирало своје представнике за конгрес.²⁶ На тим припремним изборима учествовало је око 125.000 грађана.²⁷ Први конгрес Народног фронта Југославије одржан је од 5. до 7. августа 1945. године. Делегати (1.186) изабрали су Председништво конгреса на чијем је челу био Јосип Броз Тито, председник, и генерални секретар Сретен Жујовић.²⁸ На Конгресу су донета Основна програмска начела и Статут Народног фронта Југославије.²⁹

После Конгреса, на рејонским конференцијама, 18. августа 1945. године, говорили су чланови Владе Србије и чланови Извршног одбора Народног фронта Београда о задацима које је Конгрес поставио овој организацији.³⁰ Избори за овај конгрес били су нека врста припрема на чак и генерална проба за изборе за Уставотворну скупштину, што је представљало најважнији задатак организације Фронта у 1945. години.

Земаљска изборна комисија Србије донела је 6. септембра 1945. године одлуку о установљењу изборних срезова, према којој је Београд бирао 7 посланика, сваки рејон по једнога. Истога дана је донета и одлука о постављању изборних комисија.³¹ Листу Народног фронта

²⁵ Б. Петрановић, Израђивање народне власти, Историја Београда, Београд, 1974, књ. 3, стр. 573.

²⁶ ИАБ, Градска конференција аССРН Београда, фонд Народног фронта кут. 1, фасц. 2, свежањ 3. Преглед делегата за I конгрес ЈНОФ Југославије по реонима у Београду. Изабрани представници су били за I реон Н. Стјанић и С. Јаковљевић; II реон Г. Митровић и М. Јанкес, III реон Ђ. Салај и Љ. Михаић; IV реон Т. Бунушевац и З. Јовановић; V реон Ј. Милинковић и С. Парента, VII реон М. Планојевић и М. Петровић.

²⁷ По досадашњим подацима, у Београду је гласало 124.971 гласач, у I реону, на око 150 изборних места, гласало је 17.126 грађана. Од тога броја било је 7.318 мушкараца, 7.767 жена и 2.041 омладинац и омладинка. На изборним местима у улицама гласало је 8.572 гласача, а по установима и надлештвима 8.554. У II реону гласало је преко 20.000 гласача. Највише су гласале жене, око 10.000, потом мушкарци око 7.000 и омладинци око 3.000. У III реону гласача је било преко 30.000, и то пола са самог реона, а пола по надлештвима и установама. Због тога је, вероватно, гласало већи број мушкараца него жена, што није случај у осталим реонима. На 108 изборних места у IV реону гласало је 16.829 гласача, од којег је броја било 8.577 жена, 1.528 младих и 6.521 мушкарац. У V реону гласано је на 201 гласачком месту, а учествовало је 18.213 гласача, од којих 6.756 мушкараца, 8.839 жена и 2.618 омладинаца и омладинки.

На 131 гласачком месту у VI реону учествовало је око 14.000 гласача од 33.000, колико, отприлике, има становника VII реон има 18.091 становника од тога је гласал 011.641, и то 4.879 мушкараца, 4.671 жен и 2091 омладинац и омладинка. »20. октобар«, бр. 35, 3. август 1945, стр. 4.

²⁸ Б. Петрановић, Народни фронт Београда на изборима за Уставотворну скупштину Југославије 11. новембра 1945. године, ГГБ, Београд, 1969, књ. XVI, стр. 85.

²⁹ Исто.

³⁰ Б. Петрановић, Народни фронт на изборима за Уставотворну скупштину Југославије 11. новембра 1945. године, ГГБ, Београд 1969, књ. XVI, стр. 86.

³¹ На предлог ИНО-а Београда у Изборну комисију града Београда изабрани су: Саво Поповић, председник, (председник Окружног суда), Марко Никезић, за секретара (други потпредседник ИНО-а града Београда),

Југославије и листу за град Београд предводио је Ј. Б. Тито, док је др Благоје Нешковић био његов заменик у VII рејону.³² Предизборни проглас је објављен 25. октобра 1945. године. Тај текст је читан, на конференцијама, обрађиван је говор друга Тита са конгреса, тумачене су мере које је донела Привремена народна скупштина, агитовало се међу чланством, Била су организована два круга агитационих конференција по рејонима, 30. септембра и 17. октобра.³³ Народни фронт је сарађивао при сређивању бирачких спискова. Први пут право гласа добијају жене и омладинци од 18 година.

У оквиру Народног фронта на изборима учествују Народна сељачка странка, Југословенска републиканска странка, Савез земљорадника и Самостална демократска странка.³⁴ Малобројну опозицију предводила је група демократа, окупљена око Милана Грола и његовог листа »Демократија«. Свој рад је у току предизборне кампање регистровала и Народна радикална странка.³⁵ У листу »Демократија« нападане су све тековине револуције, тражила се подела утицаја, мере владе и скупштине су проглашаване за незаконите и недемократске. Опозиција је одлучила да на изборима апстинира, свесна своје слабости, а тај поступак је правдала тврђењем да се избори припремају у атмосфери притиска. Уочи избора забрањено је излажење листа »Демократија«, на захтев Народног фронта.³⁶

Предизборне припреме доживеле су своју кулминацију на четири велика збора у Београду, на којима је учествовало више од 500.000 људи.

На дан избора 11. новембра 1945. године гласало је 201.712 (92,20%) од укупно уписаних 218.817 бирача. За листу Народног фронта гласало је 163.861 (81,24%), а уз кутију без листе 37.851 (18,76%) бирача.³⁷ Избори су протекли у атмосфери такмичења који ће рејон гласати пре, па су бележени и преподневни резултати. На изборна места долазило се са заставама и песмом.

У сагласности са жељом израженом на изборима, Уставотворна скупштина је 29. новембра укинула монархију и прогласила републику.

Народни фронт Београда одиграо је значајну политичку улогу у консолидацији и успостављању органа власти, држао је под сталним притиском грађанске странке које нису биле у њеном саставу. Прихватањем програма Фронта и индивидуалним чланством у основним организацијама грађанске странке у саставу Фронта морале су да се боре за остварење задатака из тог програма. Савезни одбор Народног фронта

а за чланове: Велибор Глигорић, новинар, др Стеван Џелинео, доцент, Танасије Здравковић, трговац, Б. Петрановић, Народни фронт на изборима за Уставотворну скупштину Југославије 11. новембра 1945. године, ГГБ, Београд, 1969, књ. XVI, стр. 88-89.

³² Исто, стр. 89.

³³ ИАБ, Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, кут. 1, фасц. 2, свежањ 5, Записник седнице Извршног одбора НФБ, 25. септембар 1945. године.

³⁴ Као напомена 32, стр. 92.

³⁵ Исто, стр. 93. Види В. Ђирковић, »Демократија Милања Грола и њена идеолошко-политичка улога у јесен 1945. године, ГГБ, Београд 1978, књ. XIV, стр. 357-369.

³⁶ ИАБ, Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, кут. 1, фасц. 2, свежањ 4.

³⁷ Б. Петрановић, Народни фронт Београда на изборима за Уставотворну скупштину Југославије 11. новембра 1945. године, ГГБ, Београд, 1969, књ. XVI, стр. 97.

Југославије имао је извесна коалициона обележја, јер су поједини његови чланови били заступници политичких странака. Исто тако, неки чланови Извршног одбора Народног фронта Београда били су чланови одређених политичких странака.³⁸ У време одржавања предизборних конференција за Уставотворну скупштину говорио је као представник Демократске странке Милош Царевић.³⁹ Те странке нису биле чврсто организоване и велики број њихових присталица био је учлањен у Народни фронт још пре њихових вођа.

Сваки члан Народног фронта морао је да ради у некој основној организацији. Услов за чланство у Народном фронту било је прихватање његовог програма и статутарних обавеза. Та врста обавеза давала је Народном фронту обележја политичке партије.

Комунистичка партија Југославије, преко фронтовске организације, износила је јавно свој програм. На Првом конгресу НФЈ званично је изнета платформа борбе за републику. Својим масовним иступањем чланство фронта у Београду одобравало је политичке одлуке и социјалне промене које су се у земљи и граду спроводиле, и пружало им своју подршку. Практична помоћ Фронта на обнови града и оживљавању производње имала је велики значај. При том треба указати на то да је у одборима Фронта грађанство било организовано према месту становања, а посебно у фабрикама и установама. Раднички одбори Фронта су одиграли велику улогу и били једина организација у фабрикама и установама пре стварања синдиката. Често су се, зато, одбори Фронта мешали у рад предузећа, замењујући њихове управе, и показивали тенденцију да својим одлукама замене народне одборе као органе власти.

На Првом конгресу НФЈ прецизирана је улога и значај одбора фронта. Превагу постепено добијају уличне организације, док се одбори Фронта у предузећима везују за рејонске одборе. Раднички одбори на нивоу града и рејона се укидају, јер их замењује синдикална организација.

ИЗБОРИ У БЕОГРАДУ И НАРОДНИ ФРОНТ 1947. ГОДИНЕ

Током 1947. године најзначајнија активност НФ Београда везана је за спровођење избора. У периоду припрема за изборе радило се на учвршћивању основних организација, изношени су досадашњи резултати, масовно се учествовало у добровољним радним акцијама и и настојало на повећању броја чланова Народног фронта.

Године 1947. одржани су избори за основне организације и рејонске одборе Народног фронта, за Земаљски конгрес Народног фронта Србије, за Градску конференцију Народног фронта Београда, за Народни одбор Београда, за делегате за Други конгрес Народног фронта Југославије. Треба посебно поменути изборну активност организација Народне омладине Београда у вези са изборима делегата за Други конгрес Народне омладине Србије. У изборним активностима учествовала је организација Антифашистичког фронта жена. Предизборна активност је почела фебруара 1947. године. Извршни одбор Народног фронта Србије донео је 8. фебруара одлуку о изборима за све органе Народног фронта и о одржавању Земаљског конгреса

³⁸ ИАБ, Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, кут. 1, Савез земљорадника ИО ЈНОФ; док. бр. 327, 22/10, 1945. г.

³⁹ »20. октобар«, бр. 48, 2. XI 1945. стр. 6.

Народног фронта Србије (16. марта). Према тој одлуци, избори за месне и основне организације требало је да се одрже од 23. фебруара до 2. марта, а за среске (рејонске) одборе Народног фронта и за делегате за покрајинску, обласну и окружне конференције од 3. до 9. марта.⁴⁰

Активност је започела конференцијама по блоковима. На њима су предложени кандидати за избор у одборе основних организација и за избор делегата за рејонске конференције. Одржан је велики број конференција по рејонима (од 37 у Трећем рејону до 127 у Шестом) и предузећима. На њима су изношени дотадашњи резултати рада основних и рејонских организација. Поред тога, говорило се о значају ових избора, будућим задацима фронтовске организације, а објашњавана је и техника избора.⁴¹ Значај ових избора је био у томе што су то били први редовни и општи избори за све органе Народног фронта. Тиме је манифестована ширина, значај и организационо учвршћење ове масовне организације. Избори су се спроводили према Правилнику о избору органа Народног фронта Србије, усвојеном на седници Земаљског извршног одбора Народног фронта Србије, одржаној 7. фебруара 1947. године. Из овог документа се може видети каква је изузетан значај придаван фронтовској организацији Београда. Према одредбама чл. 16. и чл. 22, Градска конференција Београда изједначава се са окружном, обласном, односно покрајинском конференцијом Народног фронта.⁴²

Право учешћа на изборима имали су само они чланови Фронта који су уписани у спискове своје основне организације до 20. фебруара 1947. године. Кандидате за извршне одборе основних организација предлагало је 10 чланова Фронта. Рејонски одбори су одредили изборне јединице у Београду. Извршни одбор Народног фронта Београда одлучио је да изборна јединица има више бирачких места и да на свако бирачко место дође највише 200 чланова. Изборни поступак био је отежан, јер су се на листићима морала исписивати имена кандидата. Чланови Фронта који су уписани у предузећима, на тим изборним местима су и гласали. Они су бирали само делегате за рејонске конференције. Уписани у уличне организације гласали су у оној изборној јединици која обухвата њихову улицу. На сваких 50 чланова биран је један делегат за рејонску конференцију.⁴³

У току предизборне кампање било је случајева да улога фронтваца у предузећима и установама није схваћена, инсистирало се да чланови буду активни само у радној организацији, а у теренским организацијама су се понегде опирали њиховом предлагању за делегате за рејонску конференцију. Исто тако, било је негодовања у случајевима предлагања истих лица за извршне одборе основних организација и за делегате за рејонске конференције.⁴⁴

У Београду су избори одржани 2. марта 1947. године. На њима је у 213 основних уличних организација изабрано 2.710 чланова изврш-

⁴⁰ »20. октобар«, бр. 116, 14. II 1947, Д. Радосављевић, Кроз изборе ојачајмо Народни фронт.

⁴¹ »20. октобар«, бр. 117, 21. II 1947, стр. 2, Како ће се обавити избори за органе Народног фронта.

⁴² Правилник о избору органа Народног фронта Србије, Београд, 1947, чл. 16, стр. 11, и чл. 22, стр. 13.

⁴³ Види нап. 2.

⁴⁴ »20. октобар«, бр. 118, 28. II 1947, стр. 3, Момир Бошковић, Неке примедбе на изборну кампању Народног фронта.

них одбора тих основних организација Народног фронта. Том приликом је за делегате за рејонске конференције изабрано 3.685 делегата и предузећа и установа и уличних основних организација.⁴⁵

Рејонске конференције, одржане 9. марта 1947. године, изабрале су своје рејонске одборе, делегате за Градску конференцију Народног фронта Београда и делегате за Земаљски конгрес Народног фронта Србије.

У извршне одборе уличних основних организација Народног фронта Београда изабран је велики број жена. У II и IV рејону оне су чиниле више од половине чланова извршних одбора, док се у другим рејонима њихов број кретао око половине чланова. Овакво повећење чланова фронта је израз значајног ангажовања жена у раду основних организација. На изборима је извршена активизација најширег чланства Фронта. Учешће на изборима било је преко 90% уписаних чланова Фронта у свим рејонима.

На рејонским изборима изабрани су чланови рејонског комитета Одбора НФ, делегати за Градску конференцију за Земаљски конгрес НФ Србије, према приложеној табели.⁴⁶

Реон	Чланови рејонског одбора НФ	Делегати за Градску конференцију	Делегати за Земаљски конгрес НФ Србије
I	80	92	9
II	95	93	9
III	80	143	14
IV	80	103	10
V	81	103	10
VI	60	56	8
VII	80	72	7

Реферати и дискусије на рејонским конференцијама указали су на будућу оријентацију Народног фронта у спровођењу привредног плана. Многи радници су на конференцијама преузимали нове радне обавезе или су истицали оне који су већ дали у својим предузећима.

Врло важан део предизборне кампање била је борба за повећање броја чланова основних организација Народног фронта. Иако је оцењено да је политичка агитација често била недовољна, да се сводила на објашњавање изборне технике, знатно је број чланова повећан. У том периоду, од расписивања избора до 2. марта 1947, учлањено је 36.546 нових чланова,⁴⁷ па је на тај дан њихов укупан број износио 182.294 члана.⁴⁸

На Градској конференцији Народног фронта Београда изабран је Извршни одбор. Чланови Председништва Извршног одбора били

⁴⁵ »20. октобар«, бр. 120, 14. III 1947, стр. 2.

⁴⁶ »Борба«, бр. 59, понедељак, 10. III 1947, стр. 2.

⁴⁷ У фебруару 1947. број чланова Фронта у Београду износио је преко 141.000 груписаних у 1.160 основних организација (види нап. 1), Београд је у 1947. години имао 366.000 становника (Т. Богавац, Демографске промене у Београду 1941-1971, стр. 654 из Историје Београда, књ. 3, Београд, 1947).

⁴⁸ Исто.

су: председник Сретен Стојановић, вајар, потпредседник Вељко Петровић, књижевник и академик; потпредседник Риста Стефановић, директор Народне банке; потпредседник Љубица Михаић, учитељица; секретар Добривоје Радосављевић, потпредседник ИНО Београда; благајник Гавро Милачић, пензионер.⁴⁹

Почеле су припреме за избор Народног одбора града Београда. Закон о избору народних одбора донет у Народној скупштини Србије предвиђа да се избори врше тајним и општим правом гласа. Извршни одбор Београда до тада није био изабран, већ га је после ослобођења града иемновао Главни народнослободилачки одбор Србије, на предлог Градског одбора Народног фронта Београда. Промене у његовом саставу извршаване су према одлукама Президијума Народне скупштине Србије. Рејонски народни одбори су бирани на зборовима грађана, на предлог организације Народног фронта.

Постојала је чврста веза између Извршног народног одбора града Београда, рејонских народних одбора и Народног фронта. Недостатак скупштине извршни одбори су покушавали да надокнаде тиме што су своје извештаје подносили конференцијама делегата свих масовних организација. Масовне организације су биле усмерене на обављање конкретних задатака, помажући народним властима.

Избори за Народни одбор одржани су 27. априла 1947. године. На њему су бирачи гласали према рејонима:

Реон	Записано у бирачке спискове	Гласало	За кандидате рејонског Народног одбора	За кандидате Градског Народног одбора
I	28.521	26.046 (91,32%)	23.434 (89,97%)	23.605 (90,63%)
II	27.497	24.976 (90,83%)	22.830 (91,41%)	22.970 (91,97%)
III	31.048	28.943 (92,90%)	26.244 (90,68%)	26.466 (91,56%)
IV	37.112	33.417 (90,04%)	29.937 (89,58%)	30.211 (90,40%)
V	31.731	29.856 (91,09%)	26.978 (90,36%)	27.132 (90,87%)
VI	24.072	22.572 (93,76%)	20.537 (90,98%)	20.818 (92,22%)
VII	19.799	18.269 (92,27%)	17.154 (93,89%)	17.020 (93,16%)
VIII	18.373	16.740 (91,11%)	16.187 (96,76%)	16.233 (97,02%)
с. Крњача	796	703 (88,31%)	675 (96,01%)	
УКУПНО:		201.522 (92,04%)		

⁴⁹ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, Материјали годишње Градске конференције 23. март 1947. године. Чланови Извршног одбора су: 1. Павле Павловић, помоћник министра рада НР Србије; 2. Миодраг Југовић, директор I мушке гимназије; 3. Јудита Аларгић, члан МСВ; 4. Тодор Стојановић, председник Удружења занатлија; 5. Михаило Мартиновић, пензионер; 6. Никола Гајић, члан ИНО Београда; 7. Миленко Радуловић, трговац; 8. др Момчило Жеравић, доцент Универзитета; 9. Зора Богдановић, учитељица; 10. Данило Маслеша, секретар МСВ; 11. Милица Продановић, управник Универзитетске библиотеке »Светозар Марковић«; 12. Милан Иконић, службеник Привредне банке; 13. Милан Стаменић, свештеник; 14. Милутин Стојковић, кројач; 15. Славка Ђурић, потпредседник Централног одбора Црвеног крста; 16. Велибор Глигорић, директор Дrame; 17. Марко Никезић, секретар ИНО Београда; 18. Момир Бошковић, радник; 19. Драгољуб Илић; 20. Грга Јанкес, потпредседник МСВ; 21. Саво Поповић, председник Округног суда; 22. Станка Веселинов, народни посланик; 23. Никола Премовић, пензионер; 24. Данило Пурић, председник Градског одбора Народне омладине. Пленум је имао 90 чланова.

На Народни фронт је пао главни терет агитације да сви грађани који имају бирачко право, изађу на биралишта. У то време су одржане 623 конференције, са преко 100.000 грађана, и 8 зборова на којима је присуствовало око 80.000 грађана.⁵⁰

Позиву да изађу на изборе за органе народне власти, грађани су се одазвали у великом броју; на гласању је учествовало преко 90% уписаних бирача. Укупан број уписаних бирача је износио 218.949, што показује да је њихов број већи од броја чланова Народног фронта. Такво стање је сасвим разумљиво, ако се има у виду да је чланство у Народном фронту обавезивало на прихватање програма те организације. Учешће на изборима и гласање за одређене људе и програм који они заступају, значили су подршку народним властима и њиховим мерама. За време трајања предизборне кампање Народни фронт је у Београду организовао низ масовних радних акција на уређењу града. Ове акције су ангажовале 22.897 учесника који су дали преко 70.000 добровољних радних часова.⁵¹ У свим изборним акцијама Народни фронт је имао велику подршку Народне омладине и АФЖ Београда. Чланови Народне омладине Београда, су као колективни чланови Народног фронта, учествовали у предизборним кампањама и у изборима. Они су имали право да са својим чланским картама равноправно учествују у изборима за органе Народног фронта. Активно су учествовали у агитацији за изборе и у предузећима и у уличним организацијама. На предизборним конференцијама представници омладинске организације истицали су обавезе омладине у производњи и у формирању радних бригада у којима се предвиђао потребан број омладинаца за савезне, републичке и локалне радне акције. Омладинско радио бригада су учествовале и у масовним радним акцијама за уређење града поводом општинских избора. Наглашавана је блискост омладине и Фронта јер су многи задаци Народне омладине произишлаго из обавеза фронтоске организације. У време избора за народне одборе донет је Петогодишњи план па су се у агитацији износили задаци омладинске организације који произилазе из Плана, са посебним освртом на повећање производње и учествовање у добровољном раду. Активи Народне омладине у предузећима имали су задатак да испуњавају планове производње. Често није било довољно сарадње са синдикалним подружницама.

Други конгрес Народне омладине Србије, одржан 18, 19. и 20. маја 1947. године, после доношења Петогодишњег плана Југославије, имао је обележје мобилизације омладине за испуњење задатака Плана.⁵² Тиме су се повећале обавезе запослених омладинаца у испуњавању норми у производњи, док је средњошколска и студентска омладина, поред обавеза да постиже што бољи успех у учењу, сврстана у радне бригаде, дала свој допринос на савезним, републичким и локалним радним акцијама.

Омладина Београда је већину својих снага упутила на изградњу пруге Шамац — Сарајево. На њеној изградњи је учествовала 41 бри-

⁵⁰ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, састанак Градског актива Народног фронта, реферат секретара Извршног народног одбора Марка Никезића, нерегистрован; Б. Петрановић, Народна власт у ослобођеном Београду 1944-1947, п. о. Београд у раду и револуцији 1941-1945, Београд, 1971, стр. 249—262.

⁵¹ »20. октобар«, бр. 126, 25. IV 1947, стр. 3.

⁵² Други конгрес Народне омладине Србије, Београд, 1947.

гада из Београда, од тог 19 студентских и 22 рејонских, са преко 10.000 омладинаца. Радили су током јула и августа, кад није било школских обавеза. Све су бригаде биле ударне, поједине и више пута, проглашена су 1.292 ударника, а похваљена и награђена 1.623 омладинца и омладинке.⁵³

Четири радне бригаде (690 бригадира) учествовале су у изградњи Фабрике тешких машина алатљика у Железнику (105 похваљених, 61 ударник). Пионирску пругу у Београду градиле су три омладинске бригаде (69 ударника, 105 похваљено). Омладина је на тим радовима дала 286.373 добровољна радна дана од 1. јануара до 29. новембра 1947. године. За то време се чланство увећало од 34.500 омладинца у фебруару 1947. до близу 42.000 почетком децембра исте године.

Пионирска организација имала је 30.000 чланова распоређених у 93 пионирска одреда.⁵⁴

Организација АФЖ, која је колективни члан Народног фронта, изабрала је своје органе. Чланице одбора основних организација изабране су у периоду од 12. до 20. априла. Том приликом су изабране и делегаткиња за изборе рејонских одбора АФЖ. На рејонским конференцијама од 12. до 17. маја изабрани су рејонски пленуми (од 50 до 60 чланица) и рејонски извршни одбори (од 25 до 30 чланица), док је 17. маја одржана конференција Градског одбора АФЖ.⁵⁵ Током 1947. године организација АФЖ је доживела промене и добила нове задатке. Пред АФЖ се поставио проблем заједничког деловања са синдикатима. Сматрало се да АФЖ обухвата углавном жене домаћице. Градски одбор АФЖ, на недељним састанцима, постављао је јединствене задатке свим активисткињама, без обзира на услове у којима су деловале.

Исто тако, није био разграничен однос између Народног фронта и АФЖ. Честа је била појава да одбори АФЖ нису одржавали самосталне састанке, него су то биле заједничке седнице са одборима Фронта. У основним организацијама Фронта јавило се схватање да су жене довољно ангажоване у извршавању фронтских задатака и да није потребно одржавање засебних састанака АФЖ.

Фебруарском одлуком Главног одбора Народног фронта Београда, већина активиста из основних организација Фронта упућена је на рад у предузећа и установе. Скоро сав терет рада у основним фронтским организацијама пао је на жене. На добровољном раду оне су чиниле две трећине учесника. Каквих је размера била та тенденција, може се видети из података да је 80.000 жена било учлањено у Народни фронт, док је АФЖ имао 66.000 чланица. Многе активисткиње су преласком на рад у Фронт, престале да раде у АФЖ.⁵⁶

Са доношењем Петогодишњег плана организација АФЖ добија нове задатке. Требало је подстицати масовно укључење жена у производњу и њихово стручно уздизање. С друге стране, требало је сузбити појаве отпора запошњавању жена.

⁵³ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали проширене седнице Градског одбора Народног фронта Београд, 21. јул. 1947.

⁵⁴ Сава Анђелковић, Успеси омладине сведоче о њеној пламеној љубави према домовини, »20. октобар«, 1. I 1948, стр. 3-4.

⁵⁵ Исто.

⁵⁶ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, седница Градског одбора Народног фронта Београда, септембар 1947.

Старање о запосленим мајкама и деци био је један од основних задатака. Антифашистички фронт жена имао је обавезу да прошири своју организацију и да за свој рад заинтересује све слојеве жена.

ПЕТОГОДИШЊИ ПЛАН БЕОГРАДА И НАРОДНИ ФРОНТ

Планска комисија при Извршном народном одбору Београда образована је 26. августа 1946. године.⁵⁷

Најпре је Скупштина ФНРЈ донела Закон о петогодишњем плану развика народне привреде ФНРЈ, у априлу 1947, затим је донесен одговарајући план за НР Србију за период 1947 — 1951. године. План привредног развоја Београда узимао је у обзир обавезе града простекле из ових планова. Петогодишњи план усвојио је Народни одбор Београда 25. и 26. децембра 1947. године.⁵⁸ За Београд је био предвиђен грандиозан инвестициони план, финансиран из савезних, репличких и градских средстава. Приближна сума инвестиција предвиђена је у износу од 22.500.000.000 динара. По структури инвестиција на првом је месту индустрија са сумом од преко 6 милијарди (22%), подизање јавних зграда 3 милијарде и 800 милиона (16%), за стамбену изградњу предвиђено је 3 милијарде и 500 милиона динара (11%), затим по реду долазе саобраћај, просвета, комунална изградња, трговина и друге области развоја.⁵⁹

У предлогу Петогодишњег плана развика града Београда укупна вредност инвестиција износила је 12 милијарди и 857.000.000 динара.⁶⁰ У овим износима нису узете у обзир савезне и републичке инвестиције о којима смо претходно већ говорили.

И поред тога што је Београд политички, административни, културни центар, највеће инвестиције су усмерене на развика индустрије, што је у Петогодишњем плану и представљало главно опредељење. Из локалних средстава требало је обезбедити 6 милијарди за инвестиције. Поред тога, стална обавеза била је помоћ у извршавању савезних и републичких инвестиција ових планова.⁶¹

Грађевинарство је при том морало да поднесе највећи терет, јер се Планом предвиђало подизање великог броја нових објеката. У периоду до доношења Плана обновљена је привреда, рашчишћен највећи део рушевина и успостављен саобраћај. То је дало основа да се приступи планској изградњи.

Петогодишњи план требало је да удари снажне темеље индустријализације, да учврсти социјалистичке друштвене односе развојем социјалистичког сектора привреде и да подигне стандард грађана. Залагање за остварење овог плана постао је основни задатак сваког грађанина Београда. Целокупна организација Народног фронта постепено

⁵⁷ Б. Петрановић, Петогодишњи план развика Београда, Историја Београда књ. 3, стр. 587.

⁵⁸ Предлог Петогодишњег плана развика града Београда у годинама 1947—1951, »20. октобар«, 26. XII 1947, стр. 10—12.

⁵⁹ Историјски архив Београда, фонд Градског комитета СКС Београда, Стенографске белешке Друге месне послератне партијске конференције, 26. VI 1947.

⁶⁰ Предлог Петогодишњег плана развика града Београда у годинама 1947—1951, »20. октобар«, 26. XII 1947, стр. 10—12.

⁶¹ Историјски архив Београда, фонд Градског комитета СКС Београда, Стенографске белешке Друге месне послератне партијске конференције, 26. VI 1947.

се прилагођава да са многобројним чланством учествује у реализацији Плана.

Овакав правац ангажованости реализација Народног фронта могао се уочити на Првом конгресу Народног фронта Србије. У реферату Благоја Нешковића »Народни фронт у борби за остварење плана« речено је: »Дакле, политички задаци Народног фронта остају и даље врло актуелни, а тежиште рада мора да буде на привредним питањима«. ⁶² Даље се подвлачи да чланови Фронта морају бити свесни како је огроман значај преласка на планску привреду. Указивано је на обавезу да се планови на време извршавају, па и премашују. Зато је први задатак испуњење савезног и републичког годишњег плана.

Синдикат, као колективни члан Народног фронта, треба да повећа продуктивност рада, учврсти радну дисциплину, побољша квалитет производа, организује такмичење и уведе норме. За остале организације у склопу Народног фронта тражи се да плански раде и преузму што више реалних обавеза. Теренске организације Народног фронта треба да помогну народним властима у извршавању плана. Исто се очекује и од организација Народне омладине и АФЖ. Та би се помоћ првенствено огледала у производњи грађевинског материјала и извођењу грађевинских радова. Други важан задатак је израда локалних планова. Они предвиђају да се у првом реду испуне задаци које постављају савезни и републички планови, а затим да организују фронтоске радове у свом месту. У вези с тим предвиђа се установљење годишњих буџета у фронтоским организацијама и стварање финансијског Фонда обнове и изградње.

У истом месецу, неколико дана после Конгреса, 23. марта 1947, одржана је Градска конференција Народног фронта Београда. У реферату секретара Извршног одбора, Добривоја Радосављевића, на првом месту је истакнута потреба бољег рада на испуњењу државног плана у предузећима. Грађевинска делатност је привукла пажњу због великих обавеза. У реферату је речено: »Наше народнофронтоске организације морају се побринути за обезбеђење радне снаге за све грађевинске радове«. ⁶³ Било је мишљења да поједине занатлије треба преквалификовати у грађевинске раднике. Мора се обратити пажња на рационалније коришћење радне снаге и бољу евиденцију. Од рејонских и основних организација Фронта захтевано је да на ширим скуповима израде планове локалних радова, водећи при том рачуна да не угрозе обавезе које проистичу из савезног и републичког плана. Дефинитивне обавезе се усвајају на конференцијама после датих примедба. За извршење тих задатака морају се рејонски и одбори основних организација Народног фронта активирати као целина и оформити секције за радове у којима ће Фронт учествовати. У време одржавања Градске конференције Народни фронт Београда имао је 182.000 чланова распоређених у 600 основних организација. ⁶⁴

У току априла оформљене су секције при Градском одбору, при рејонским одборима и у малом броју при одборима основних орга

⁶² Б. Нешковић, Народни фронт Србије у борби за остварење привредног плана, Први конгрес Народног фронта Србије, Београд 1947.

⁶³ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали Градске конференције Народног фронта Београда, 23. III 1947.

⁶⁴ Исто.

низација. У мају су разматрани планови локалних радова и дефинитивно усвојени планови рејонских одбора Народног фронта.⁶⁵

После критичког осврта на рад организација Фронта у Београду на Другој месној послератној партијској конференцији, на проширеној седници Градског одбора Народног фронта одржаног 21. јула 1947. године донесен је план рада фронтоске организације за период јул — децембар 1947. године. Прихваћена је обавеза да се на грађевинским објектима да укупно 603.020 радних часова, добровољног рада.⁶⁶ План рада је направљен врло детаљно. Дат је распоред обавеза по објектима, са тачним бројем учесника и планираним бројем радних часова. Највећи број радних часова је предвиђен за радове по плану Градског народног одбора. За извештан број планираних радних часова нису дате конкретне обавезе. Предвиђене су и обавезе на уређењу насеља, и то на рашчишћавању рушевина, планирању плацева, уређењу паркова, скверова, пионирских домова, травњака, улица и фискултурних терена. Истим планом су предвиђене обавезе културно-просветног рада, социјалног старања и секција село — град, као и секције за план и евиденцију.

После Другог конгреса Народног фронта Југославије овај план је допуњен тромесечним планом октобар — децембар 1947. године. У њему су обавезе усклађене са задацима који су дати на овом конгресу.

За схватање односа савременика према Петогодишњем плану занимљив је став из чланка Кирила Савића, »У раду је смисао живота«, објављеног у првомајском броју »20. октобра«: »Данас је пробитена та ледена кора, оборени су идоли и кумири, проглашен је култ рада. Петогодишњи привредни план наш сложио је све напоре наше, на свим пољима рада и стварања, у једну повезану и стројну целину; у њему није ништа заборављено, ништа није занемарено; ни рад у пољу, ни онај у фабрики и радионици ни рад на науци и уметности.«⁶⁷

Добровољне радне акције

Радне акције имају своју традицију из периода обнове земље. У току 1947. године њихов кампањски карактер прераста у редован плански рад и, постепено, та добровољност постаје све више обавеза. Масовне радне акције су се најчешће испољавале кроз организовано такмичење и везивале се за поједине значајне догађаје. Прве радне акције у 1947. години подстакнуте су кампањом за изборе народних одбора у Београду. Највећи интензитет су имале у току априла, када је за двадесет дана 22.897 учесника дало преко 70.000 добровољних радних часова.⁶⁸

Фронтоским радним бригадама руководе секције за добровољне радове при рејонским извршним одборима. Рејонским секцијама руководи Секција за добровољне радове при Извршном одбору Народног фронта Београда. Мањи број ових секција формиран је током априла 1947. у основним организацијама Фронта.⁶⁹

⁶⁵ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали са проширеног пленума Градског одбора 21. VII 1947.

⁶⁶ Исто.

⁶⁷ Кирило Савић, У раду је смисао живота, »20. октобар«, 1. мај 1947, бр. 127, стр. 4.

⁶⁸ »20. октобар«, бр. 126, 25. IV 1947, стр. 3.

⁶⁹ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали са проширеног пленума Градског одбора 21. VII 1947.

Чланови Фронта су образовали 332 радне јединице, са 14.432 припадника, и 53 омладинске бригаде са 13.500 чланова. Синдикалне подружнице су такође организовале своје радне јединице.⁷⁰

У центру ове кампање било је уређење Теразија. На тим радовима је дато 35.739 добровољних радних часова, уз учешће 12.294 лица. Највише су се истакле студентске омладинске радне бригаде које су свакодневно учествовале у радовима. Значајан је допринос радних јединица синдикалних подружница и фронтоваца из Првог, Трећег и Петог рејона. Истовремено је било радних акција у рејонима на рашчишћавању рушевина, у којима је учествовало 6.562 лица и дало 23.860 добровољних радних часова.⁷¹ Тим акцијама је добијено доста грађевинског материјала, нарочито цигала.

Током априла и маја, и поред значајних радних резултата, било је и организационих проблема. Формирано је 58 омладинских бригада, али штаб је тек у оснивању и припрема озбиљније планове. Јавља се нестајица алата и од основних организација Фронта тражи се да помогну његовом прикупљању. С тим проблемом сретаћемо се често и касније.

С временом се усавршавала организација употребе добровољне радне снаге. Потребе за радном снагом извођачи разних радова достављају преко грађевинског одељења. Градска и рејонске секције за добровољне радове доносе недељни план рада и врше дневни распоред радне снаге. У Београду је дневно добровољно радило просечно 1.200 људи на скоро 20 радилишта.

Од 3. априла до 23. маја све радне јединице (омладинске, основних организација Народног фронта и синдикалних подружница) дале су 201.269 добровољних радних часова. На радним акцијама на Теразијама, на резервоару у Крајинској улици, Северном булевару, Сарајевској улици, Пионирском парку у Кошутњаку, Професорској колонији, скверу на »шестици« код »Борбе«, гимназији и VI рејону, на основним школама у V рејону и у Раковици, на стадиону ЈА и на другим радилиштима, учествовали су 60.123 добровољна радника.⁷²

Бригаде Фронта формирају се као радне јединице већ од априла и његов број постепено расте. У јуну Београд је имао 351 бригаду, са преко 120.000 бригадиста. Њихов распоред по рејонима:⁷³

Реон	Број бригада	Број фронтоваца
I	58	1.740
II	60	1.200
III	66	1.980
IV	36	1.958
V	35	2.500
VI	75	2.765
VII	21	525

За Земун нема података

⁷⁰ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, Секција за добровољне радове — извештај за април 1947.

⁷¹ Исто.

⁷² Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, Секција за добровољне радове — извештај из маја 1947.

⁷³ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, Секција за добровољне радове — извештај из маја 1947.

Нешто каснији податак каже да је у Београду и Земуну образвано укупно 355 бригада, у којима је уписано 12.438 људи.⁷⁴

Из табеле се види да је број бригада и њеног чланства неравномеран по рејонима. Узроци су тражени не само у различитом броју становника по рејонима већ и у слабој агитацији и потреби стварања мањих покретних радних јединица. Бригаде су, углавном, радиле једанпут недељно по три сата. Само мањи број бригада је радио пре подне.

Почетком јуна из Секције за добровољни рад на грађевинским радовима издвојена је посебна Секција за уређење града. То издвајање је извршено да би се осигурало првенство већим грађевинским објектима, јер је на њима ефекат рада највећи.

Одлуке проширеног пленума Градског одбора Народног фронта, одржаног 21. јула 1947, значајно су утицале на активност ових секција. Према њима, направљен је шестомесечни план рада, који је обухватио све секције, али се ипак највише бавио радним обавезама фронтвске организације. За добровољни рад у грађевинарству направљен је распоред по објектима и предвиђен број учесника и број радних часова за сваки објект појединачно. Обавезе су предвиђале земљане радове свих врста, скидање старе калдрме, преношење и додавање материјала и нивелисање терена. **Највећи број** учесника највећим бројем радних часова, предвиђен је за следеће објекте: радови на улицама Јужни булевар, Господара Вучића и Ђердапска — 9.970 учесника и 29.970 радних часова; на стамбеним зградама у V рејону 8.000 учесника и 24.000 радних часова; на аутостради Београд — Загреб 6.750 учесника и 20.250 радних часова. За остале објекте број учесника се кретао од 400 до 6.300 по објекту, са обавезама од 1.200 до 18.000 радних часова.

Предвиђен је рад на укупно 78 објеката и обавезе од 603.020 радних часова. Те су обавезе биле овако распоређене: на радовима савезног значаја 109.250 радних часова; на радовима републичког значаја 74.700 радних часова и на радовима по плану Градског народног одбора 419.070 радних часова. Треба, исто тако, рећи да је планом предвиђена велика обавеза радних часова (68.000 са 22.600 учесника) за грађевинске радове који нису директно побројани у плану.

Секција за уређење насеља имала је много мање амбициозан план, јер се главна пажња придавала грађевинским радовима. У овом делу плана дати су називи улица, чак и кућни бројеви зграда на којима се ради. Међу 13 различитих обавеза најзначајнији су били Радови на рашишћавању рушевина, уређењу скверова, улица, физкултурних терена, одводних канала и паркова. За ову секцију је планом предвиђено да се да укупно 202.560 радних часова. Није предвиђен број учесника, сем код неких објеката, а радни часови су само делимично распоређени.⁷⁵ После доношења плана побољшана је евиденција радова и редовно се достављају недељни извештаји.

Поред усвајања плана, проширени пленум Градског одбора Народног фронта Београда, донео је одлуку да се чланом Фронта може бити само у уличној основној организацији. Тиме је поништена одлука донета почетком године о фронтвском раду запослених фронтваца у предузећима и установама. Ова одлука се доста споро спроводи-

⁷⁴ Исто, извештај из јуна 1947.

⁷⁵ Исто.

ла у живот. Зато је било карактеристично да је на радовима у јуну и јулу у саставу бригада било преко 80% жена.⁷⁶ Тек почетком августа констатован је изванредан прилив радника из предузећа и установа у радне бригаде Фронта.

Да је тај процес био спор и противречан, види се и по томе што се истовремено критикује постојање радних бригада које организују синдикалне подружнице. Те ће критике уродити плодом, јер ће се радне јединице у организацији синдикалних подружница потпуно угасити. За споро спровођење одлуке проширеног пленума Градског одбора замера се синдикалним подружницама и тврди да су само поделиле чланске карте уличне фронтловске организације, не објашњавајући политички значај рада у теренској фронтловској организацији. С друге стране, основним организацијама Фронта замера се да се нису довољно ангажовале и привукле на рад фронтловце из предузећа.

Недељни и месечни резултати добровољног рада у грађевинарству су варирали, али можемо рећи да су се постепено повећавали и да су своју кулминацију, у овој години, достигли у септембру. Тромесечни резултати су били следећи: у јуну је 17.849 учесника дало 160.643 радна часа, у јулу њих 11.293 дало је 101.634 радна часа, док је у августу 30.795 чланова фронтловске организације дало 277.154 радна часа.⁷⁷

У августу је први пут направљен месечни план који је усклађен са шестомесечним планом, донетим 21. јула 1947. године. План је у целини премашен, а гледано по рејонима, само у два нису били испуњени, док је у шест рејона премашен. Нешто је било повећано учешће мушкараца (39,1%), док је жена било 59,9% од укупног броја учесника. Најуспешнија је била последња недеља августа (од 24—31-ог), у којој је 26.046 чланова Народног фронта дало 73.254 радна часа.⁷⁸

У септембру је интензиван рад свих секција Народног фронта Београда, јер су мотивисане такмичењем за Други конгрес Народног фронта Југославије. Градска секција је израдила месечни план за септембар и поделили га по рејонима. Истовремено је подстицано такмичење у предузећима, мада организатор није био Народни фронт. Резултати су изнети на годишњој Градској конференцији Народног фронта Београда, где су оцењени резултати двомесечног рада Фронта, у августу и септембру.

Једна од одлука јулског проширеног пленума, везана за доношење шестомесечног плана рада, била је организација међурејонског такмичења од 1. августа до 29. новембра 1947. године. Свака два месеца требало је оцењивати резултате у свим областима активности и најбољем рејону доделити прелазну заставицу.

Што се тиче добровољног рада у грађевинарству двомесечни резултати су следећи: 209.598 учесника дало је 607.799 радних часова.⁷⁹ Упоредујући те резултате са планом за септембар и резултатима из августа, можемо констатовати да је план премашен и по броју учесника и по извршеним радним часовима; истовремено су постигнути бољи резултати него у претходном месецу (112.139 учесника, 330.695

⁷⁶ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, Секција за добровољне радове — извештаји за јун и јул 1947.

⁷⁷ Исто, извештаји за јун, јул и август 1947.

⁷⁸ Исто, извештај за август 1947.

⁷⁹ Градска конференција ССРН Београда, фронт Народног фронта, материјали Градске свечане конференције, 24. X 1947.

радних часова — 45.258 мушкараца и 66.871 жена.⁸⁰ Секција за уређење насеља постигла је много скромније резултате.

Држећи се одлука недавно одржаног конгреса, Градска конференција је донела план и установила задатке Народног фронта Београда за тромесечје октобар — децембар 1947. године. Тиме је шестомесечни, јулски план, у знатној мери повећан и допуњен. Проширена је активност свих секција, а за добровољне радове је предвиђено да у овом тромесечју 100.000 учесника дају 200.000 радних часова.⁸¹ То би значило да сваки члан Фронта ради просечно 2 часа.

За ово тромесечје је карактеристично да се тежиште рада пребацује на савезне и републичке објекте. Први пут се помиње радилиште на Новом Београду и за њега се предвиђа обавеза од 31.000 радних часова.⁸²

У новембру су у центру пажње Народног фронта у Београду били радови у Железнику, на Новом Београду и радови на пошумљавању у свим рејонима. Првих недељу дана новембра број људи који су изашли на рад није био велик. Извршни одбори су сами одређивали број учесника из сваке организације, без шире припреме на конференцијама. Градски одбор фронта је израдио нови план у коме је предвидео да сваки дан у раду учествују по два рејона са 400 људи, а недељом ће учествовати сви рејони и дати 800 људи у две смене.

У другој половини новембра на радове у Железнику изашло је 25.329 учесника.⁸³ Радови су настављени још неколико дана у децембру. Укупно је на радовима у Железнику учествовало преко 30.000 људи, који су дали 105.000 радних часова.⁸⁴

Седми рејон је показао најбоље резултате у акцији пошумљавања (40.000 садница).⁸⁵ У овој акцији до почетка децембра засађено је укупно 150.000 садница, а до краја акције 243.000, чиме је план био премашен.⁸⁶

На крају овог прегледа радних активности Народног фронта треба нешто рећи о резултатима у извршавању Шестомесечног плана донетог 21. јула 1947. године.

Према резултатима од априла до децембра 1947, мада су подаци за април и мај непотпуни, Народни фронт Београда дао је 1.435.985 добровољних радних часова (по плану 603.020), са око 468.000 учесника. Радило се на 117 већих објеката. Највише радних часова дато је на изградњи стамбених зграда (април—новембар 282.585 добровољних радних часова), на уређењу Теразија (25 дана — 38.920), на Ауто-путу »Братство—Јединство« (48.670), у Железнику (18 дана — 105.140), на Новом Београду (21.660) и другим објектима. План је био знатно премашен и ако се не урачунају резултати из априла и маја 1947. године. Једино нису у потпуности извршени планирани радови на Новом Београду, али су накнадно унесени у тромесечни план октобар — децембар 1947. године.⁸⁷

⁸⁰ Исто, извештај за септембар 1947.

⁸¹ Исто, План за октобар-децембар 1947. године.

⁸² Исто.

⁸³ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, Секција за добровољне радове — извештај за новембар 1947.

⁸⁴ Исто, извештај за децембар 1947.

⁸⁵ Исто, извештај за новембар 1947.

⁸⁶ Исто, извештај за децембар 1947.

⁸⁷ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали Градске годишње конференције Народног фронта Београда 21. и 22.

Секција за рад на уређењу насеља није испунила план према броју радних часова. Дато је 130.450 радних часова, а било је предвиђено 202.360. То је донекле и разумљиво ако се има у виду да је раду претходне секције поклоњена много већа пажња и да су њој дати много већи задаци. У документима се наводи могућност да је забележен мањи број часова на уређењу града и због слабе евиденције радова.⁸⁸

Реон	Број чланова Фронта	Број радних часова	Награђени и похваљени
I	36.849	113.520	92
II	46.012	132.040	117
III	58.638	170.743	151
IV	51.799	157.275	112
V	53.973	179.507	179
VI	47.089	128.151	117
VII	40.616	125.384	84
VIII	46.531	142.111	115

Из табеле се види да је највише радних часова дао V рејон, који је први по броју награђених и похваљених чланова Фронта, а други по броју учесника.⁸⁹

Као што се види из резултата које је постигао у радним обавезама, Народни фронт Београда дао је значајан допринос изградњи и уређењу Београда. Радне јединице Народног фронта имале су услугу помоћне радне снаге на многим градилиштима. У жеку грађевинске сезоне, због недостатка радне снаге, осетнији је био допринос фронтонских бригада. Рад је текао према плану и постао је уходани систем.

Материјални допринос ових бригада показивао се у вредности радова који су обављени и у новчаним уштедама, јер је то била неплаћена радна снага. Не треба занемарити ни велики политички и друштвени значај, јер је учешће у радовима омогућавало готово сваком грађанину да својим доприносом убрза обнову и изградњу земље.

Мобилизација широких маса преко Народног фронта била је бременита и одређеним противречностима. Те су се противречности најоштрије испољавале у повременим појавама политичког притиска («нагањаштво»). Притисак се вршио на чланове Фронта да приступају радним јединицама и излазе на радове. Комунистичка партија Југославије се борила против таквих метода. Они су критиковани у излагању Б. Нешковића на Другој партијској конференцији, одржаној 26. VI 1947. године. По његовом мишљењу, људима треба прилазити без предрасуда, убеђивати их и преваспитавати, а не подлећи

II 1948, Извештај председника Извршног одбора Градског одбора Народног фронта Београда Сретена Стојановића.

⁸⁸ Исто.

⁸⁹ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали проширеног пленума Градског одбора Народног фронта Београда, 21. јул 1947. године.

бирокупатским манирима. О тој немилуј појави говори се и на проширеном пленуму Градског одбора Народног фронта Београда, одржаном 21. јула 1947. године.

Међутим, директивно планирање (Петогодишњи план), форсирање испуњавања задатака плана, наглашавање предвиђеног значаја радних акција Фронта, исцрпљивање највећег дела активности Фронта у њиховом извршавању, јачање улоге извршних органа власти и извршних органа Фронта, појаве бирократизма онемогућавали су потпуно искорењивање појаве »нагањаштва«.

У Београду је било и потцењивања радних акција, чак и међу активистима Фронта; било је случајева да поједина стручна лица и руководиоци градилишта нерадо прихватају радне јединице Фронта. Јављају се организациони пропусти — недостатак алата, проблеми распоређивања радне снаге због великог броја бригадиста, недовољна координација са управама радилишта.

Против таквих метода и схватања иступало се појачаним политичким радом, утицањем на свест, објашњавањем циљева и задатака Петогодишњег плана, годишњих планова и планова фронтоске организације.

Решавани су и организациони проблеми, прецизније је одређиван број бригадиста за поједине радне акције а и техничке припреме на градилиштима биле су боље.

Спорадичне негативне појаве нису смањивале масовно радно одушевљење, свесно ангажовање и самопрегор бригадира чланова Фронта и омладинске организације. Изузетни радни елан био је подстакнут недавним ослобођењем земље и победоносно окончаном револуцијом. Револуционарни жар који је покретао и најшире масе, налазио је своју потврду у успесима обнове и изградње. Народно фронт Београда, активирајући бројно чланство, које се масовно одазивало, постигао је велике радне успехе, а било је значајних успеха и у свим другим областима делатности Фронта.

Секције Народног фронта Београда

Активност Народног фронта Београда, у организационом смислу, испољавала се кроз секције. Секције при Градском одбору Народног фронта Београда формиране су у априлу 1947. године. Било је 8 секција и један одбор:

1. Секција за агитацију и штампу,
2. Секција за културно-просветни рад,
3. Секција за социјално старање,
4. Здравствено-хигијенска секција,
5. Секција за добровољни рад на грађевинским радовима,
6. Секција за уређење насеља (издвојена од претходне јуна 1947.),
7. Секција за развијање веза са селом,
8. Секција за план и евиденцију, и
9. Финансијски одбор.

Чланови Извршног одбора били су представници секција, док су остали чланови били из Градског одбора и из рејонских организација. У одборима секција радило је по 65 људи. Највише пажње се поклањало Секцији за добровољни рад на грађевинским радови-

ма, о чему смо писали у претходном одељку. За пожртвован рад чланови Народног фронта Београда добијали су похвалнице (»за показану активност и залагање у извршавању задатака Народног фронта у 1947. години — првој години Петолетке«).⁹⁰

Секција за агитацију и штампу. Са појавом петогодишњег плана ова секција добија нов покретачки импулс. У наступајућем периоду основни њен задатак је популарисати и објашњавати значај преласка на план, циљеве плана и подстицати извршавање задатака. Појачавајући активност ове секције при Градском одбору Народног фронта, у јуну је формиран актив агитатора. Он је имао 26 људи и задатак да помаже рејонским активима. Истог месеца је одржао 14 састанака актива којима је присуствовало 1.930 чланова Фронта.⁹¹

Активност секције се читавала у разноврсним облицима — читалачким групама, предавањима и конференцијама. Читалачке групе су једна од најстаријих форми деловања, познате из периода обнове. Из тог периода их прате дилеме о намени и садржају. Често су групе носиле карактер кружока, књижевних састанака или дебатних клубова. Сматрало се да је основни задатак група информативног карактера, да помогне оним члановима Фронта који не прате редовно дневну штампу. Зато се оцењивало као нецелисходно постојање читалачких група састављених од интелектуалаца којима је садржај рада у овом облику био неинтересантан. Почетком 1947. године указивало се на потребу распуштања оних читалачких група које нису настале на бази добровољности и које су показале слабе резултате. Садржина рада била им је коришћење штампе (чланака из централне штампе), читање популарних биографија и књижевних дела.

У другој половини 1947. године оживео је рад читалачких група. У јуну је одржано 940 састанака којима је присуствовало 16.400 чланова.⁹² После доношења плана градске фронтвске организације, јула 1947., већ у августу и септембру на читалачким групама присутно је 50.000 људи. У јесењим и зимским месецима та активност се даље ширила па је на крају године забележен рад 1.105 читалачких група у којима је било обухваћено 130.078 чланова Фронта. Читалачким групама били су познати материјали Другог конгреса НФЈ.⁹³

Предавања су била честа и доста посећена, а теме посвећене Петогодишњем плану, октобарској револуцији, 29. новембру и значају Другог конгреса НФЈ. На предавањима се говорило такође о актуелним политичким догађајима. Према збирним показатељима, у току 1947. године одржано је 448 политичких предавања којима је присуствовало 90.607 лица, о Петогодишњем плану одржано је 281 предавање, са 59.694 присутних. Посебно су евидентирана предавања о Петогодишњем плану за грађевинске радове, којима се посвећивала нарочита пажња, с обзиром на задатке Плана у изградњи фабрика, друштвених и стамбених просторија (103 предавања, 12.061 слушалац).⁹⁴

⁹⁰ »20. октобар«, бр. 160, 19. XII 1947, стр. 4.

⁹¹ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, Секција за агитацију и штампу.

⁹² Исто.

⁹³ Исто.

⁹⁴ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали Градске конференције Народног фронта 21. и 22. II 1984.

Конференције, митинзи и зборови били су форма масовног окупљања и агитације међу фронтвцима. Конференције су се најчешће одржавале на нивоу рејонских фронтвских организација. На њима је доминирала предизборна тематика и преношење закључака Градског одбора Народног фронта. Током 1947. године одржано је 1.206 конференција са 155.709 присутних.

Митинзи и зборови су били ређи, али са великим бројем присутних чланова Фронта. Поред осталог, били су посвећени изборима и међународним актуелним догађајима (32 митинга са 215.666 присутних и 4 збора са 20.900 учесника).

У агитацији су учествовали многи активисти Фронта. Њима су помоћ пружали активни агитатора који су по рејонима одржали 449 састанака са 12.857 учесника.⁹⁵ Рад ове секције био је доста сложен. Предавања нису била увек доброг квалитета и агитација се понекад сводила на говоре на конференцијама. Потреба добровољног рада постављала је нове задатке. Требало је непрестано популарисати добровољни рад, његов политички, материјални и морални значај. Одбори основних организација морали су објашњавати политички значај сваке акције.

Улога штампе била је од неоцењиве користи за агитацију. Њени чланци су били директивног карактера, указивали су на пропусте у пракси. Порастао је тираж листова, нарочито »Борбе«, у односу на 1946. годину. У новинама су објављивана имена ударника и доношени спискови награђених и похваљених чланова Фронта.

Секција за културно-просветни рад. У рејонима су постојали културно-просветни одбори као саставни део фронта, мада је њима непосредно руководио Градски културни одбор. Међутим, у марту 1947. године извршена је реорганизација и од ових одбора формирано је 8 управа домова културе. Требало је да они постану центар културног рада у рејонима. Чланови управе су и представници културно-уметничких друштава и фабричких радника.

Културно-просветне секције по рејонима основане су у јуну 1947. Услед снажног деловања домова културе, који су чак доносили закључке по питању културно-просветног рада (пр. Други рејон), секције су се бавиле курсевима за неписмене. Тако је у априлу тај курс завршило 346, у мају 400, у јуну 399 особа.⁹⁶

По плану донетом 21. јула 1947. године, задатак културно-просветног рада предвиђао је да се у домовима културе оформе секције за аналфабетске течајеве, да се изврши тачна евиденција тих курсева, да се курсеви прошире на градилишта, да се деца упуте на обавезно школовање, да се боље организују рејонске библиотеке и да се одржавају приредбе.⁹⁷

Намеће се закључак да није постојало јасно разграничење између делатности домова културе и културно-просветних секција. Управе домова културе имале су следеће секције: народни универзитет или предавачку секцију, секцију за курсеве и кружоке, секцију за културно-уметнички рад, секцију за одмор и разоноду.

Културно просветна секција при рејонским одборима фронта дала је стална задужења члановима у вези са сузбијањем неписме-

⁹⁵ Исто.

⁹⁶ Исто, Секција за културно-просветни рад.

⁹⁷ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, План рада за јул-децембар 1947, 21. јул 1947.

ности; њихово је било да се старају о приредбама и академијама, о раду библиотеке и обавештавању штампе, о културно-просветном раду секција.⁹⁸ Од секција се тражило да сарађују с домовима културе, културно-просветним комисијама синдикалних подружница и да једном недељно обилазе основне организације Фронта и да им помажу у раду.

Рејонске библиотеке, којих је било у Београду 8, у току 1947. године су сређене. Имале су 12.473 члана, док је књижни фонд располагао са 54.603 књиге.⁹⁹

Питање неписмености била је стална брига културно-просветне секције. У децембру број неписмених по рејонима је био следећи.¹⁰⁰

Реон	Број неписмених		Број неписмених	
	предузећа	грађани	предузећа	грађани
I	108	179	108	81
II	119	231	76	35
III	73	254	67	110
IV	36	167	32	81
V	52	223	24	123
VI	28	397	28	178
VII	239	241	67	85
VIII	136	425	136	7

У акцији описмењавања најслабије резултате су показали II, VII и VIII реон.

Секција за социјално старање и хигијенско-здравствена секција. Ове секције су имале основни задатак да помогну органима власти надлежним за ова питања. Извршени су месечни пописи грађана који имају права на социјално старање и организована је стална контрола права на примање помоћи. Направљени су пописи стипендиста за средње школе. Један од најважнијих задатака Секције за социјално старање било је збрињавање деце без родитеља, беспризорних малолетника, пружање помоћи ђачким кухињама и повећање чланства Црвеног крста. У акцији шивења и крпљења, као помоћ за домове деце без родитеља, дата су 21.123 радна часа.

Планирано је да здравствено-хигијенске секције свака три месеца спроводе акције недеље чистоће, да одржавају предавања о хигијени и исхрани. У две акције недеље чистоће спроведене у току године дато је 49.809 радних часова. У првој акцији је учествовало 14.000 грађана који су дали 28.604 радна часа. Трећи рејон је формирао 102 сталне екипе за хигијенску службу.

У истом периоду одржано је 288 предавања, са 28.465 присутних грађана и 69 стручних течајева, са 2.651 полазником.¹⁰¹

Акције чистоће нису у потпуности оправдале очекивања.

⁹⁸ Као нап. 40.

⁹⁹ Као нап. 38.

¹⁰⁰ Као нап. 40.

¹⁰¹ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали Градске конференције Народног фронта 21. и 22. II 1948.

Секција село-град. Ова секција је имала значајно место међу активностима фронтовске организације. Друштвени значај контаката село-град огледао се у јачању савеза радника и сељака и премошћењу традиционалног јаза између села и града. Фронтовска организација деловала је путем преписке, прикупљања школског материјала, књига, претплате на новине и часописе. Посете из града имале су радни карактер; посебно се ценио боравак занатлија и здравствених екипа. Велика финансијска акција било је куповање пољопривредних машина које су поклањане задругама. У писмима рејонских фронтовских организација били су изложени напори у испуњавању Петогодишњег плана и настојање да се упознају са напорима сељака у извршавању истог циља.

Шири обим акција је добила тек у јуну, када је послано више од стотину писама.¹⁰² Акција се даље ширила што показују двомесечни резултати за август и септембар. У том периоду написано је 400 писама, обављена 21 посета, послано на село 12.496 комада књига, 12 радио апарата, извршено 1.583 претплата на листове и часописе и прикупљено је 576.611 динара за куповину пољопривредних машина.¹⁰³

Обавезе у куповању пољопривредних машина биле су распоређене по рејонима. Машине су даване задругама као награда за испуњење њихових обавеза сетвеног плана, контрахирања и предаје белих житарица. Петнаест задруга је добило ове машине, а међу њима и пет новооснованих, што је требало да допринесе њиховом учвршћивању.

Претконгресно такмичење, за Други конгрес НФЈ, подстакло је и ову секцију да испуни и премачи планиране задатке. Према подацима резултати су били следећи: прикупљено је 22.810 књига, уплаћено 4.368 годишњих претплата на листове и часописе, послано школског прибора у вредности од 43.323 динара и купљено пољопривредних машина у вредности од 1.786.698 динара. Посете су извршиле 69 група, док је 38 лекарских екипа извршило 2.746 прегледа.¹⁰⁴

Изнете бројке не могу сасвим да прикажу активност ове секције у 1947. години. У наредним годинама она ће добијати све већи значај.

Секција за план и евиденцију. Од доношења Петогодишњег плана директивно планирање се шири на свим нивоима. Од почетка грађевинске сезоне, у априлу, Градски одбор Народног фронта Београда прави недељне планове и дневни распоред радне снаге. На свом проширеном пленуму, 21. јула. Градски одбор је направио шестомесечан план. Пре тога, током маја, направљени су рејонски планови. Први месечни план на градском нивоу направљен је у августу 1947. године.

Евиденција је била саставни део процеса планирања. Омогућава-ла је контролу извршења плана и прављење даљих планова на основу остварених резултата. Често су недељни и месечни резултати објављивани у штампи са намером да се подстакне на даљи рад.

¹⁰² Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали проширеног пленума Градског одбора Народног фронта, Београда, 21. VII 1947.

¹⁰³ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали Градске свечане конференције Народног фронта Београда, 24. X 1947.

¹⁰⁴ Градска конференција ССРН Београда, фонд Народног фронта, материјали Градске конференције Народног фронта, 21. и 22. II 1948.

Стално је истицан значај евиденције и тражени су детаљни извештаји. Закашњење извештаја и извесна непотпуност сматрани су за велики недостатак. Уходавање система планирања, нарочито у основним организацијама Фронта поставиће још веће захтеве овој секцији.

Финансијски одбор. Према задацима које је поставио Први конгрес Народног фронта Србије, основан је Градски Финансијски одбор и донесен буџет Фронта за 1947. годину. Приходи су предвиђени од убирања чланарине, улазнице за приредбе и продаје индустријских отпадака. У 1947. години добијено је 9,781.740,80 динара, од тога је дато 6,258.189,48 (подељено по пола) Градском одбору Београда и Народном фронту Србије.¹⁰⁵ Целокупна финансијска оператива ишла је преко Финансијског одбора.

¹⁰⁵ Исто.

DIE VOLKSFRONT BELGRADS 1947—1953

Zusammenfassung

Der Beitrag spricht von der Formierung der Volksfront in Belgrad und ihrer Organisationsstruktur, die sich Ende 1944 und im Laufe des Jahres 1945 ausbildete. Als Organisation sämtlicher gesellschaftlicher Schichten der Bevölkerung gab die Volksfront Belgrads ihren grössten Beitrag der Erneuerung der zerstörten Stadt, doch nahm sie eine merkbare Stelle auch im politischen Kampf für die neue sozial-wirtschaftliche Ordnung ein. In der Arbeit werden zahlreiche Beispiele für diese Beobachtungen gegeben. Durch Einführung der Planwirtschaft in 1947 erhielt die Volksfront neue Aufgaben, welche sie mit mehr oder weniger Erfolg bewältigte, sie behielt, aber, auch ihre Rolle des Versammlers der progressiven Kräfte wie in den ersten Tagen nach der Befreiung des Landes.

Mr Milan Korać